

Czy osoby w wieku mobilnym myślą o tym, z czego będą się utrzymywać na starość?

Przedruk i rozpowszechnianie
tej publikacji **w całości** dozwolone
wyłącznie za zgodą CBOS.
Wykorzystanie **fragmentów**
oraz danych empirycznych
wymaga podania źródła

Znak jakości przyznany CBOS przez Organizację Firm Badania Opinii i Rynku 14 stycznia 2016 roku

Fundacja Centrum Badania Opinii Społecznej
ul. Świętojerska 5/7, 00-236 Warszawa
e-mail: sekretariat@cbos.pl; info@cbos.pl
<http://www.cbos.pl>
(48 22) 629 35 69

- ▶ Odpowiedzi osób w wieku 18–44 lata, które nie pobierają obecnie emerytury lub renty z tytułu niezdolności do pracy, wskazują, iż większości z nich zdarza się myśleć o własnej starości i o tym, z czego będą się wtedy utrzymywać – przyznaje się do tego 71% badanych z tej grupy i na ogół są to przemyślenia częste (24% myśli o tym dość często, a 14% bardzo często).
- ▶ Badani mający od 18 do 44 lat, którzy obecnie nie pobierają emerytury lub renty z tytułu niezdolności do pracy, zapytani o to, z czego będą się utrzymywać na stare lata, najczęściej wskazywali emeryturę (87%). Nie liczy na nią co dziesiąty z tej grupy. Warto też dodać, że emerytura relatywnie rzadko była wskazywana jako jedyne źródło dochodu na starość (tylko 12% wskazań w grupie objętej badaniem).
- ▶ Zdecydowana większość (73%) badanych w wieku 18–44 lata, którzy nie pobierają obecnie emerytury lub renty z tytułu niezdolności do pracy, zakłada, że na starość będzie się utrzymywać z pracy najemnej albo z własnej działalności gospodarczej lub gospodarstwa rolnego. Ponad połowa (55%) sądzi, że na stare lata będzie utrzymywać się z oszczędności lub dochodów z inwestycji.

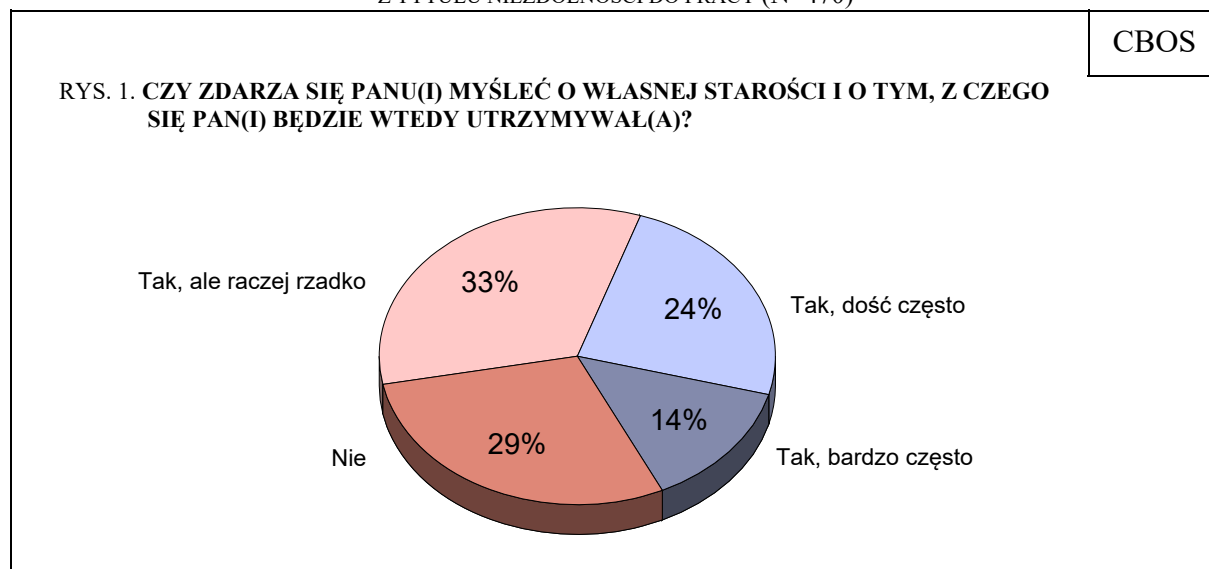

Wiek produkcyjny dzieli się na wiek mobilny i niemobilny. Wiek mobilny to – niezależnie od płci – przedział wiekowy obejmujący osoby od 18 do 44 roku życia, które z racji przynależności do tej kategorii wiekowej są – według specjalistów od rynku pracy – zdolne do zmiany stanowiska, miejsca pracy lub ewentualnego przekwalifikowania się. W drugiej połowie sierpnia¹ zapytaliśmy osoby w wieku mobilnym, które nie pobierają emerytury lub renty z tytułu niezdolności do pracy, czy obecnie myślą o tym, z czego będą się utrzymywały na starość i jakie są ich przewidywania w tym zakresie.

CZĘSTOŚĆ MYŚLENIA O STAROŚCI

Odpowiedzi osób w wieku 18–44 lata, które nie pobierają obecnie emerytury lub renty z tytułu niezdolności do pracy, wskazują, iż większości z nich zdarza się myśleć o własnej starości oraz o tym, z czego będą się wtedy utrzymywać. Przyznaje się do tego 71% badanych z tej grupy, w tym 24% myśli o tym dość często, a 14% – bardzo często.

ODPOWIEDZI BADANYCH W WIEKU 18–44 LATA NIEPOBIERAJĄCYCH EMERYTURY LUB RENTY
Z TYTUŁU NIEZDOLNOŚCI DO PRACY (N=470)

¹ Badanie „Aktualne problemy i wydarzenia” (315) przeprowadzono metodą wywiadów bezpośrednich (face-to-face) wspomaganą komputerowo (CAPI) w dniach 17–25 sierpnia 2016 roku na liczącej 1033 osoby reprezentatywnej próbie losowej dorosłych mieszkańców Polski. W komunikacie przedstawiono odpowiedzi osób w wieku mobilnym, tzn. urodzonych w roku 1972 lub później, czyli mających 18–44 lata, które nie pobierają obecnie emerytury lub renty z tytułu niezdolności do pracy (N=470).

Co ciekawe, z wielozmiennowych analiz statystycznych² wynika, iż deklaracje respondentów dotyczące myślenia o własnym utrzymaniu w okresie starości różnicuje przede wszystkim płeć. Do takich myśli częściej przyznają się kobiety niż mężczyźni (73% wobec 68%). Kobiety też znacznie częściej zastanawiają się nad tą kwestią – bardzo często myśli o tym 19% kobiet i tylko 8% mężczyzn w wieku 18–44 lata, natomiast raczej rzadko 37% mężczyzn i 29% kobiet.

Tabela 1

Czy zdarza się Panu(i) myśleć o własnej starości i o tym, z czego się Pan(i) będzie wtedy utrzymywał(a)?	Płeć	
	mężczyźni	kobiety
	w procentach	
Tak, bardzo często	8	19
Tak, dość często	23	25
Tak, ale raczej rzadko	37	29
Nie	32	27

Wprawdzie wiek nie różnicuje znacząco deklaracji dotyczących częstości myślenia o utrzymaniu na starość, jednak można zauważyć, że odsetek zastanawiających się nad tym rośnie wraz z upływem życia, a średnia wieku osób deklarujących, że myślą o tym bardzo często lub dość często, jest nieco wyższa niż średnia wieku tych, które myślą o tym raczej rzadko lub w ogóle nie myślą, z czego będą żyć na starość (33 lata wobec 31 lat).

Tabela 2

Czy zdarza się Panu(i) myśleć o własnej starości i o tym, z czego się Pan(i) będzie wtedy utrzymywał(a)?	Wiek			Średnia wieku w latach
	18–24 lata	25–34 lata	35–44 lata	
	w procentach			
Tak, bardzo często	7	14	17	33
Tak, dość często	15	25	27	33
Tak, ale raczej rzadko	43	31	30	31
Nie	35	30	26	31

PRZEWIDYWANE ŹRÓDŁA UTRZYMANIA

Badani w wieku 18–44 lata, którzy obecnie nie pobierają emerytury lub renty z tytułu niezdolności do pracy, zapytani o to, z czego będą się utrzymywali na stare lata, najczęściej wskazywali emeryturę (87%). Nie liczy na nią co dziesiąty z tej grupy (10%). Warto też dodać, iż emerytura relatywnie rzadko była wskazywana jako jedyne źródło dochodu na starość – tylko 12% badanych z tej grupy wskazało wyłącznie ją jako przyszłe źródło

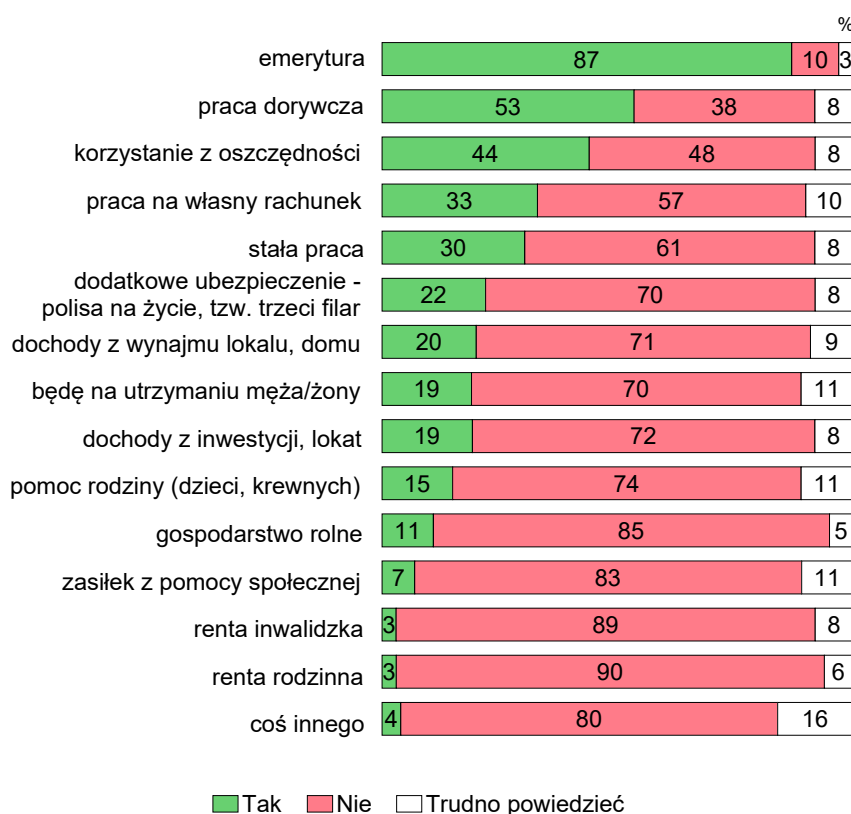
² Wykorzystano moduł *IBM SPSS Decision Trees*.

środków do życia. Należy podkreślić, iż przeważająca większość osób (85%) myśląc o swoich źródłach utrzymania w okresie starości wskazywała z podanej listy więcej niż jedno – przeciętnie co najmniej trzy (mediana liczby wskazanych źródeł utrzymania wyniosła 3, a średnia wskazań – 3,71).

ODPOWIEDZI OSÓB W WIEKU 18–44 LATA NIEPOBIERAJĄCYCH EMERYTURY LUB RENTY
Z TYTUŁU NIEZDOLNOŚCI DO PRACY (N=470)

CBOS

RYS. 2. JAK PAN(I) SĄDZI, Z CZEGO BĘDZIE SIĘ PAN(I) UTRZYMYWAŁ(A) NA STARE LATA?
CZY BĘDZIE TO:

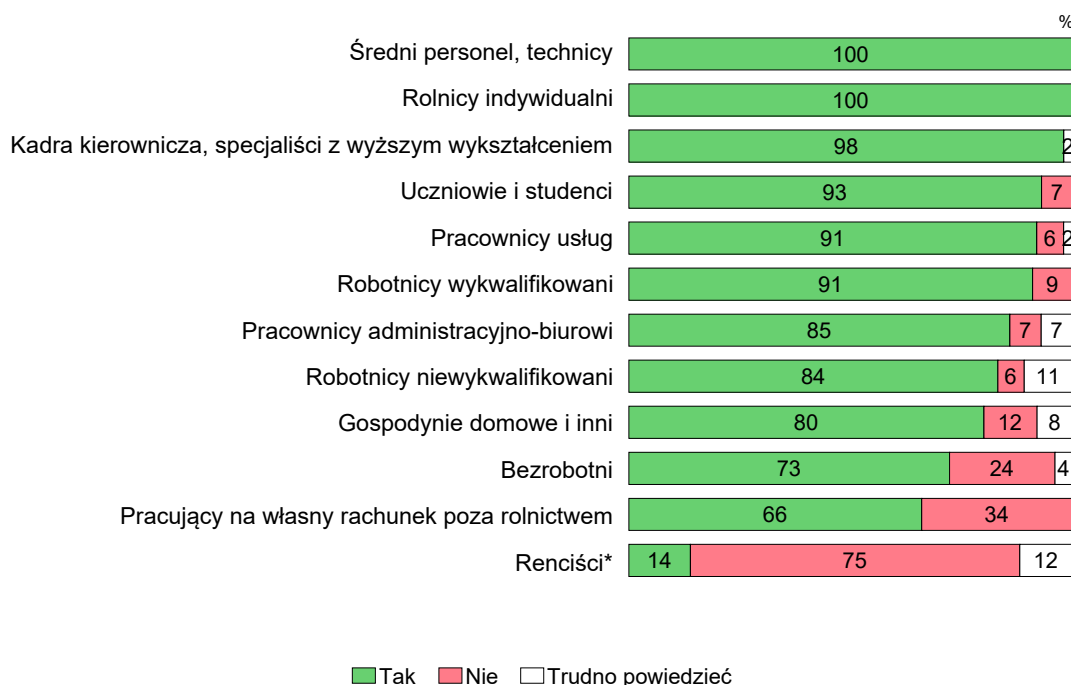
Co ciekawe, wielozmiennowe analizy statystyczne³ wykazały, że przewidywania badanych dotyczące utrzymywania się na stare lata z emerytury najbardziej różnicuje przynależność do grupy społeczno-zawodowej. Na życie z emerytury nie liczą przede wszystkim obecni renciści (75% z tej grupy), ale także co trzeci pracujący na własny rachunek poza rolnictwem (34%) oraz blisko co czwarty bezrobotny (24%).

³ Wykorzystano moduł *IBM SPSS Decision Trees*.

ODPOWIEDZI OSÓB W WIEKU 18–44 LATA NIEPOBIERAJĄCYCH EMERYTURY LUB RENTY
Z TYTUŁU NIEZDOLNOŚCI DO PRACY (N=470)

CBOS

RYS. 3. JAK PAN(I) SĄDZI, Z CZEGO BĘDZIE SIĘ PAN(I) UTRZYMYWAŁ(A) NA STARE LATA?
CZY BĘDZIE TO EMERYTURA?

* Dane dotyczące tej grupy należy traktować ostrożnie ze względu na niewielką liczbę w próbie osób w wieku 18–44 lata, które pobierają obecnie rentę inną niż z tytułu niezdolności do pracy

Zdecydowana większość (73%) badanych w wieku mobilnym, którzy nie pobierają obecnie emerytury lub renty z tytułu niezdolności do pracy, zakłada, że na starość będzie utrzymywać się z pracy najemnej albo z własnej działalności gospodarczej lub gospodarstwa rolnego. Chociaż najczęściej wskazywano pracę dorywczą (53%), znacząca część badanych przewiduje stałą pracę (30%).

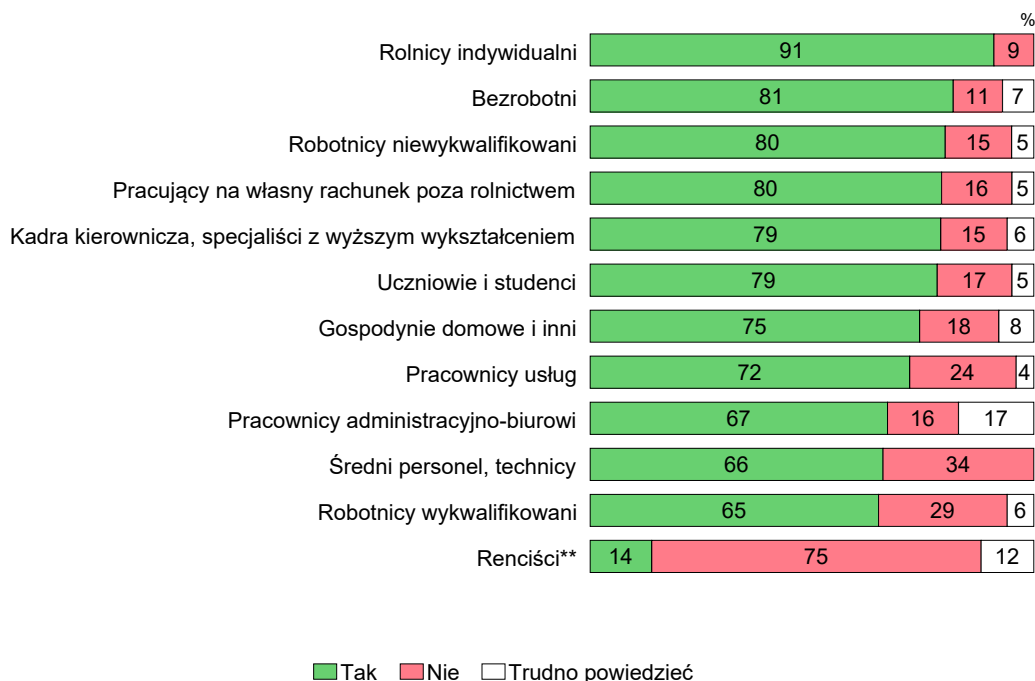
Wskazywanie zarobkowych źródeł utrzymania w okresie starości istotnie różnicuje przynależność do grupy społeczno-zawodowej. To, że na stare lata będą uzyskiwać dochód z pracy najemnej lub na własny rachunek, najczęściej zakładają rolnicy indywidualni, bezrobotni, robotnicy niewykwalifikowani, pracujący na własny rachunek poza rolnictwem, kadra kierownicza i specjaliści z wyższym wykształceniem oraz uczniowie i studenci.

ODPOWIEDZI OSÓB W WIEKU 18–44 LATA NIEPOBIERAJĄCYCH EMERYTURY LUB RENTY
Z TYTUŁU NIEZDOLNOŚCI DO PRACY (N=470)

CBOS

RYS. 4. JAK PAN(I) SĄDZI, Z CZEGO BĘDZIE SIĘ PAN(I) UTRZYMYWAŁ(A) NA STARE LATA?
CZY BĘDZIE TO ZAROBKOWE ŹRÓDŁO UTRZYMANIA*?

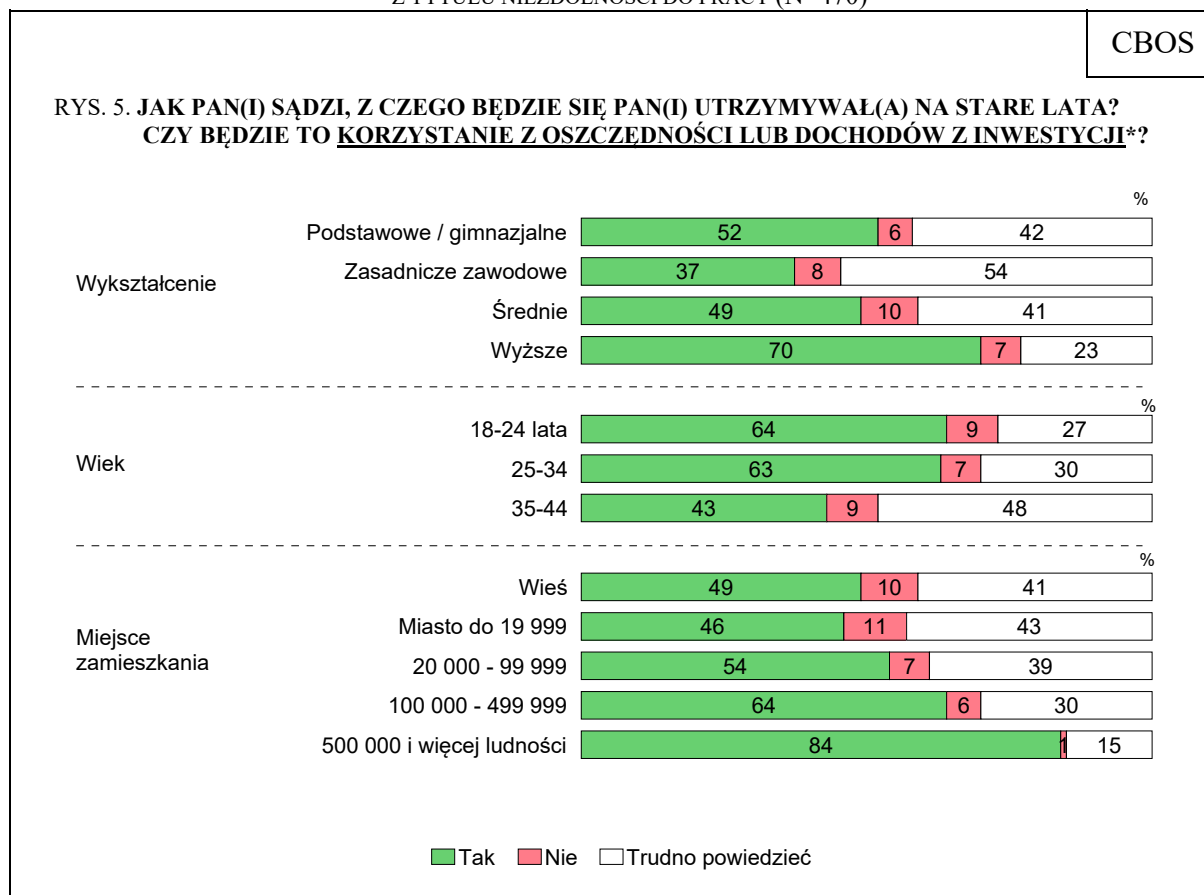
* Wskazujący przynajmniej jedno źródło spośród następujących kategorii: stała praca, praca dorywcza, praca na własny rachunek, gospodarstwo rolne

** Dane dotyczące tej grupy należy traktować ostrożnie ze względu na niewielką liczbę w próbie osób w wieku 18–44 lata, które pobierają obecnie rentę inną niż z tytułu niezdolności do pracy

Ponad połowa (55%) badanych w wieku 18–44 lata, którzy nie pobierają obecnie emerytury lub renty z tytułu niezdolności do pracy, sądzi, że na stare lata będzie utrzymywać się ze zgromadzonych oszczędności lub dochodów z inwestycji. Najczęściej wskazywali oni korzystanie z oszczędności (44% z tej grupy). W przypadku planów korzystania na starość z oszczędności lub dochodów z inwestycji kluczową zmienną różnicującą deklaracje badanych jest wykształcenie – zdecydowanie częściej niż pozostali takie zamiary mają osoby legitymujące się dyplomem wyższej uczelni. Ponadto korzystanie z oszczędności lub dochodów z inwestycji w okresie starości przewiduje większość badanych poniżej 35 roku życia (warto jednak dodać, iż wiek różnicuje istotnie jedynie odpowiedzi osób niemających wyższego wykształcenia). Częstość wskazań na korzystanie na starość z oszczędności lub dochodów z inwestycji rośnie wraz z wielkością miejscowości zamieszkania, przy czym zależność ta dotyczy przede wszystkim osób z wyższym wykształceniem, wśród których

znacznie częściej niż pozostali deklaracje takie składają mieszkańcy największych miast (mających co najmniej 100 tys. ludności).

ODPOWIEDZI OSÓB W WIEKU 18–44 LATA NIEPOBIERAJĄCYCH EMERYTURY LUB RENTY
Z TYTUŁU NIEZDOLNOŚCI DO PRACY (N=470)

* Wskazujący przynajmniej jedno źródło spośród następujących kategorii: dodatkowe ubezpieczenie – polisa na życie, tzw. trzeci filar; dochody z inwestycji, lokat; dochody z wynajmu lokalu, domu; korzystanie z oszczędności

Co ciekawe, chociaż badani twierdzący, że na starość nie będą utrzymywali się z emerytury, nieco częściej niż zamierzający z niej żyć wskazują, że będą utrzymywać się ze źródeł zarobkowych lub korzystać z oszczędności albo dochodów z inwestycji, różnice nie są istotne statystycznie – zarówno ci, którzy spodziewają się, że na starość będą utrzymywać się z emerytury, jak i twierdzący, że w ich przypadku nie będzie to miało miejsca, w przeważającej części zakładają, że na stare lata będą uzyskiwać dochód z pracy najemnej lub na własny rachunek, a ponad połowa przewiduje korzystanie z oszczędności lub dochodów z różnych inwestycji. Warto też zauważyć, że aż dwie piąte (40%) badanych w wieku 18–44 lata, którzy nie pobierają obecnie emerytury lub renty z tytułu niezdolności do pracy, zakłada, że na starość będzie utrzymywać się zarówno z emerytury, jak i z pracy najemnej albo na własny rachunek oraz z oszczędności lub dochodów z inwestycji.

Tabela 3

		Jak Pan(i) sądzi, z czego będzie się Pan(i) utrzymywał(a) na stare lata? Czy będzie to emerytura?	
		Tak	Nie
		procentowanie w kolumnach	
Zarobkowe źródła utrzymania*	Tak	73	77
	Nie	21	21
	Trudno powiedzieć	5	2
Korzystanie z oszczędności lub dochodów z inwestycji**	Tak	55	59
	Nie	38	36
	Trudno powiedzieć	7	5

* Wskazujący przynajmniej jedno źródło spośród następujących kategorii: stała praca, praca dorywcza, praca na własny rachunek, gospodarstwo rolne

** Wskazujący przynajmniej jedno źródło spośród następujących kategorii: dodatkowe ubezpieczenie – polisa na życie, tzw. trzeci filar; dochody z inwestycji, lokat; dochody z wynajmu lokalu, domu; korzystanie z oszczędności

Blisko co piąty (19%) badany w wieku mobilnym niepobierający obecnie emerytury lub renty z tytułu niezdolności do pracy przewiduje, że na starość będzie na utrzymaniu współmałżonka. Znacznie częściej są to kobiety (31%) niż mężczyźni (7%). Deklaracje te nie wykazują natomiast związku z przewidywaniami dotyczącymi utrzymywania się lub nie z emerytury. Wyrażane przez 15% osób w wieku 18–44 lata oczekiwanie na pomoc rodziny (dzieci, krewnych) najbardziej różnicuje obecny poziom dochodów – znacznie częściej utrzymywania się na starość dzięki pomocy rodziny spodziewają się badani o miesięcznych dochodach *per capita* wynoszących mniej niż 2000 zł, niż ci, którzy dysponują kwotą co najmniej 2000 zł miesięcznie na osobę w rodzinie (20% wobec 6%). Związek z obecnymi dochodami gospodarstw domowych wykazuje też częstość prognoz korzystania na starość z zasiłku z pomocy społecznej (7%) – spodziewa się tego aż 22% badanych, których obecne dochody *per capita* nie przekraczają 649 zł i tylko 5% dysponujących miesięcznie kwotą co najmniej 650 zł na osobę w rodzinie.

Podsumowując należy podkreślić, iż jedynie 14% badanych w wieku 18–44 lata, którzy nie pobierają obecnie emerytury lub renty z tytułu niezdolności do pracy, przewiduje korzystanie na starość wyłącznie z jednego źródła utrzymania (na ogół z emerytury). Można też powiedzieć, iż częstsze myślenie o źródłach utrzymania na starość sprzyja prognozowaniu większej ich liczby. O ile wśród osób, które deklarują, że nie zdarza im się myśleć o własnej starości i o tym, z czego będą się utrzymywać, przeciętna wskazań wyniosła 3,28 przewidywanych różnych źródeł utrzymania na starość, o tyle w grupie bardzo często o tym myślących – 4,40. Co ciekawe, jednocześnie deklaracje dotyczące częstości myślenia na temat starości oraz źródeł utrzymania w tym okresie nie różnicują istotnie liczby

wskazań na korzystanie z oszczędności lub dochodów z inwestowania pieniędzy z myślą o starości. Może to sugerować, iż osoby, które odczuwają niepokój w tym względzie, częściej przewidują konieczność korzystania z różnych źródeł utrzymania na starość, niż starają się zabezpieczyć swoją przyszłość poprzez oszczędności lub inwestycje.

Tabela 4

	Czy zdarza się Panu(i) myśleć o własnej starości i o tym, z czego się Pan(i) będzie wtedy utrzymywał(a)?			
	Tak, bardzo często	Tak, dość często	Tak, ale raczej rzadko	Nie
Średnia liczba wskazanych źródeł utrzymania na starość	4,40	3,96	3,61	3,28

W tabeli 5 przedstawiono częstość wskazywania różnych źródeł utrzymania na starość w zależności od ogólnej liczby wskazanych źródeł.

Tabela 5

Wskazywane źródła utrzymania na stare lata	Liczba wskazanych źródeł utrzymania na stare lata									
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10 lub więcej
	w procentach									
Emerytura	86	96	89	93	78	81	92	95	89	55
Renta inwalidzka	8	2	2	3		8	6			
Renta rodzinna		3		2	3		10	20	15	52
Stała praca	6	14	31	45	30	64	39	29	100	74
Praca dorywcza		38	52	64	77	82	84	100	100	100
Praca na własny rachunek		9	9	41	71	55	64	94	85	100
Gospodarstwo rolne		8	13	5	15	11	19	34	38	52
Dodatkowe ubezpieczenie – polisa na życie, tzw. trzeci filar		1	18	24	28	47	64	68	44	100
Dochody z inwestycji, lokat		4	6	19	23	57	60	73	56	74
Dochody z wynajmu lokalu, domu		3	8	18	29	45	63	72	85	82
Korzystanie z oszczędności		8	40	55	74	78	90	85	100	100
Będę na utrzymaniu męża/żony		8	22	20	28	16	37	61	56	74
Pomoc rodziny (dzieci, krewnych)		5	8	7	30	26	42	35	51	100
Zasiłek z pomocy społecznej		2	2	2	13	12	21	6	41	71
Coś innego		1		3	1	19	9	28	41	18

Jedynie 14% badanych w wieku 18–44 lata, którzy nie pobierają obecnie emerytury lub renty z tytułu niezdolności do pracy, przewiduje, że na starość będzie korzystał wyłącznie z jednego źródła utrzymania, przy czym na ogół (12%) mają oni na myśli emeryturę. Zdecydowana większość (85%) bierze pod uwagę konieczność korzystania z co najmniej kilku źródeł utrzymania. Trudno powiedzieć, w jakim stopniu przewidywania dotyczące źródeł utrzymania na starość świadczą o zapobiegliwości oraz optymizmie osób w wieku mobilnym, a w jakim są świadectwem obaw, że jeśli nawet będą otrzymywać emeryturę, to nie będzie ona wystarczała na zaspokojenie potrzeb.

Przeważająca większość osób w wieku 18–44 lata zakłada, że na starość będzie nadal pracować zarobkowo. Nie wiadomo, czy pracę w okresie starości traktują one jako przymus wobec przewidywanych niewystarczających dochodów z emerytury, czy też po prostu chcą być nadal aktywne zawodowo, bo praca jest dla nich nie tylko źródłem dochodów, ale także pozamaterialnych korzyści. Może to też świadczyć o nadmiernym optymizmie co do możliwości zarobkowania w starszym wieku. Z badania wynika też, że po 35 roku życia znacząco spada odsetek respondentów liczących na to, że na starość będą korzystać ze zgromadzonych oszczędności lub dochodów z inwestycji, co może wskazywać, z jednej strony, na zapobiegliwość młodszych, którzy być może już gromadzą lub zamierzają gromadzić zasoby z myślą o starości, a z drugiej – na brak złudzeń w tym zakresie wśród starszych, którzy widzą, że nie uda im się zgromadzić odpowiednich zasobów.

Opracowała
Barbara BADORA